

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

9
1912

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ. Τ.Ε.Κ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

— **Ἑλληνικὸς κώδιξ τοῦ ἐν Βενετίᾳ Πατριαρχικοῦ Ἱεροσπουδαστηρίου.** Τὸ ἐν Βενετίᾳ λεγόμενον Πατριαρχικὸν Ἱεροσπουδαστήριον (Seminario Patriarcale) κέκτηται πλὴν χιλίων περίπου ἰταλικῶν καὶ λατινικῶν κωδίκων, ἐν οἷς οὐκ ὀλίγη ἱστορικὴ ὕλη ἐνδιαφέρουσα τοῖς Ἑλληνας, καὶ ἕνα κώδικα ἑλληνικόν.

Ὁ κώδιξ οὗτος εἶνε χαρτῶς, ἐγγράφη τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα καὶ σύγκειται ἐκ φύλλων 131, τῶν τὰ τελευταία ἄγραφα. Περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ τὰ ἑξῆς:

1 (φ. 1^α) «Βίος καὶ πολυτία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μάρκου τοῦ Ἀθωνέου» (γρ. Ἀθηναίου).

2 (φ. 14^α) «Τὰ ἀπο κτίσεως κόσμου ἕτι μέχρι τῆς δεύρο».

Ἀρχ. Ἀπὸ Ἀδαμ μέχρι τοῦ Νώε ἕτη βισμυ. Τέλ. ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀναδείκνυται καὶ λυμανεῖται κόσμον ἕτη τρία. Τέλος.

3 (φ. 17^α). «Περὶ τῆς Παναγίας πότε ἔσχεν τὴν ἀρχὴν γίνεσθαι».

Ἀρχ. Μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φοικτὴν ἀνάστασιν.

4 (φ. 186). «Ἡ ἀποκάλυψις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας».

Ἀρχ. Ἐπορεύθη ποτὲ ἡ ὑπεράγια Θεοτόκος ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν κατὰ τὸ ἔθος προσεύξασθαι.

5 (φ. 306). «Ἑρμηνείαις. [Ἑρώτησις]. Ψυχρὸν ὕδωρ καὶ θερμῶν ὕδωρ μέγαν. [Ἑρμηνεία]. Τοῦτο (ἐν Σοδῶμοις καὶ Γομῶροις. Ἑρώτησις. Τί παραδέτην εἶχεν ἡ κιβωτός. Ἑρμηνεία. Τὸν τύπον τοῦ Σταυροῦ».

Ἐπονται ἄλλαι τοιαῦται βραχεῖαι Ἑρωτήσεις καὶ Ἑρμηνείαι.

6 (φ. 326). «Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν **Ἐφραίμ τοῦ Σύρου** Λόγος κατανυκτὸς εἰς τὸν μάταιον βίον τοῦ κόσμου τούτου καὶ εἰς κατάνυξιν καὶ ὄφελειαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν».

7 (φ. 346) «Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν **Ἐφρέμ τοῦ Σύρου** Λόγος εἰς τὸν πάγκαλον Ἰωσήφ».

8 (φ. 60^α). «Βίος καὶ πολυτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν ἀβδᾶ τοῦ Μακαρίου».

9 (φ. 806). «Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἀσκησις τῆς ὁσίας Θεοδώρας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ».

10 (φ. 99α). «Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας».

11 (φ. 121α). «Θάσμα τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Τύρρονος».

12 (φ. 127α) **Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου** «Λόγος περὶ τῆς ἁγίας Κυριακῆς ψυχραφελῆς».

Ἄρχ. Ἀκοῦσατε ἀδελφοὶ καὶ πάντα Χριστιανοὶ τί λέγει ὁ προφήτης περὶ τῆς ἁγίας Κυριακῆς».

13 (φ. 130β). «Βίος καὶ πολιτεία τῶν ἁγίων καὶ θαυματουργῶν Ἀναργύρων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ καὶ τῆς τοῦτων μητρὸς καὶ θαυμάτων διήγεισις».

Ἐν φ. 133α χειρὶ νεωτέρᾳ τοῦ αὐτοῦ 15^{οῦ} αἰῶνος τάδε·

† Εἰς γυναῖκα να γενήσῃ εὐκόλα. Γράψε εἰς τὰ ὄρθριος ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς ἄγγελοι τὸ ἤκουσαν.

Ἄτερη ἐριμηνίαν εἰς λύσιν ἀνδρογῆνου † Γράψε εἰς λαγοῦ δεξιᾶς τὴν τὰς χαρακτῆρας τὰς κάτωθεν καὶ δέσε εἰς δεξιᾶν τοῦ βραχιόνων.

(Ἔπονται γράμματα μαγικά).

Ἄτερον. Γράψε εἰς χαρτὴν ἀγέννητον καὶ δέσε εἰς το δεξιῶν του μέρος. (Ἔπονται γράμματα μαγικά).

Χαρτὴν ἀγέννητον διελείπεργαμηνὴν ἐκ ζῆφου ἀγεννήτου, ἐπὶ ἐν τῇ νηδύϊ τῆς σφαζομένης ἐπὶ τούτῳ μητρὸς εὕρισκομένου. Ἴδε **Θόμψωνος - Δάμπρου** Ἐγχειρίδιον παλαιογραφίας σ. 72 Ἠρδλ. **Ν. Γ. Πολίτου** Παλαιογραφικὴ σταχυολογία ἐκ τῶν μαγικῶν βιβλίων ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Α' (1892) σ. 559 καὶ 560-1.

— **Ἀμοιβαὶ διδασκάλων καὶ ῥητόρων ἐπὶ τουρκοκρατίας.** Ὁ μικρὰ συμβολὴ εἰς τὰ περὶ τῆς ἀμοιβῆς τῶν διδασκάλων τοῦ γένους καὶ τῶν ῥητόρων ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας, περὶ τῆς ἐλαχίστας ἔχομεν εἰδήσεις, σημειωθήτωσαν ἐνταῦθα τὰ ἑξῆς·

Οἱ διάφοροι πανηγυρικοὶ, οὓς βλέπαμεν ἐκάστοτε ἐκφαινόμενος παρὰ λογίων ἀνδρῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἡγεμόνας τῶν παριστρῶν χωρῶν καὶ τὰ μέλη τῶν ἀθηντικῶν οἰκῶν, δὲν ἐγράφοντο πάντοτε δωρεάν. Οὕτως ἐκ τοῦ κώδικος 745 (414) τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ῥωμανικῆς Ἀκαδημίας μανθάνομεν τὴν ἀμοιβήν, τῆς ἔτυχεν ὁ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος ὁ συγγραφεὺς τῶν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Κωνσταντίνου Μουρούζην καὶ τὸν Κωνσταντίνου Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντην γραφέντων ἐγκωμίων τῶν ἐν τῷ κώδικι ἐκείνῳ περιεχομένων. Καὶ δὴ ἐν ἀρχῇ τοῦ εἰς τὸν Μουρούζην λόγου ἐσημείωσεν ὁ ῥήτωρ ἐν σ. 1 τάδε.

Μὲ ὅλον ὅπου τὸ γραφέν ἐγκώμιον ἐγράφη εἰς ἀπλὴν φράσιν, πλὴν ἤρесе πολὺ τῷ ῥηθέντι αὐθέντη, ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἀποτομὴν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Χαντζεολῆ, ἐξέλαβε τὰ γραφέντα μοι διανοήματα ὡς καλοὺς οἰωνισμοὺς διὰ τὴν ἑαυτοῦ αὐθεντείαν. Ὅθεν καὶ ἐχαρίσατό μοι ἑκατὸν γρόσια καὶ μετὰ τινὰς μῆνας με ἐδιώρισεν ἡγούμενον εἰς τὸ μοναστήριον Βιέρσοι, διὰ τῆς συστάσεως τοῦ εὐμνεστάτου μοι δεσπότης μητροπολίτου κὶρ Λοσιθεῦ κατα τὸ 1800. Περὶ δὲ τοῦ ἐγκωμίου εἰς τὸν Ὑψηλάντην ὁμολογεῖ ὁ αὐτὸς ἐν σ. 4 τάδε· Ἐδωρήσατό μοι καὶ οὗτος ὁ αὐθέντης ἑκατὸν γρόσια. Ἐν δὲ σ. 6 σημειοῦται, ἔτι Διὰ τὸ γραφέν ἐγκώμιον τῆς γεωργικῆς ἔδειξεν ὁ ῥηθείς αὐθέντης πλείονα φιλοτιμίαν καὶ ἔδωρήσατό μοι τριακόσια γρόσια, ὅμως ἐπρόσταξέ μοι ἵνα καὶ πρὸς τὴν κροῖαν προσφέρω ἕτερον λόγον περὶ πολυτελείας. Καὶ προσηνέχθη ὁ ἐφεξῆς. (Lit z i k a Bibliotheca Akademiei Române. Catalogul manuscripserol grecești. Ἐν Βουκουρεστίῳ. 1909. σ. 495 κ. ε.)

Ἀξιολογωτάτην δὲ μαρτυρίαν περὶ σχολικῶν διδάκτρων κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα παρέχει ἡ ἐξῆς ἐνθύμησις ἐν φ. 256⁶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 κώδικος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ῥικκαρδιανῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένη ὑπὸ χειρὸς μεταγενεστέρας ἐν τῷ κώδικι τούτῳ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος· Ἐνθυμοῦ Δημήτριε σχολάρη· ὅτι ὁπόταν ἐπείγες εἰς τὸ σχολοῖον ἔδωκας καταρχὰς τὸν διδάσκαλον ἐξ δουκάτα· πληρωμένων δὲ τῶν στιχηρῶν πάλιν ἔδωκας αὐτῷ ἕτερα ἕξ· πάλιν δὲ ἀρχομένου σου μανθάνειν τὸν Λατρηνὸν πολυέλεον, ἔδωκας πάλιν αὐτῷ ἕτερα ἕξ· ἀρχομένου δὲ τοῦ Κουκουμᾶ πάλιν ἕτερα ἕξ· αἰτήσας δὲ πάλιν δουκάτα εἰς τὸ μανθάνειν σοι τοὺς τετάρτους ἔδωκας αὐτῷ πάλιν ἕτερα ἕξ· ὡς ὅσιν ἅπαντα ἄπερ δέδωκας αὐτῷ δουκάτα λ'. ἐνθυμοῦ δὲ ταῦτα ἀσφαλῶς. Ἴδε G. Vitelli Indice de' Codici greci Riccardiani, Magliabecchiani e Marucelliani ἐν τοῖς Studi italiani di filologia classica Τόμ. Β', 1894, σ. 475. Τὰ μαθήματα, ὧν τὰ διδάκτρα μανθάνομεν ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου, ἀναφέρονται ἅπαντα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν. Ὁ μαθητὴς Δημήτριος, οὗ ἀγνοοῦμεν δυστυχῶς τὸ ἐπώνυμον, ἐδιδάχθη παρὰ τῷ ἀγνώστῳ ἡμῖν διδασκάλῳ πρῶτον μὲν τὰ Στιχηρὰ, εἶτα δὲ τὸν Λατρηνὸν πολυέλεον, κατόπιν τὸν Κουκουμᾶν καὶ τέλος τοὺς τετάρτους.

Καὶ τὰ μὲν Στιχηρὰ εἶνε εὐνόητα, τίς δὲ ἡ σημασία τῶν ἄλλων ἐν τῷ σημειώματι μουσικῶν ὄρων διδάσκει ἢ κατωτέρῳ δημοσιευομένη ἐπιστολὴ τοῦ ἐν τῷ Ὁδεῖῳ Ἀθηνῶν καθηγητοῦ τῆς βυζαντιακῆς μου-

σικής κ. Κ. Α. Ψάχου, προθύμως ἀπαντήσαντος εἰς τὸ ἐρώτημά μου τῆ 7 Ἰουνίου 1912.

«Ὁ Λατρινὸς Πολυέλεος, ἐκ τοῦ ὄρου Λάτρου ἔχων τὸ ὄνομα, εἶνε μακρὰ σειρά στίχων μεμελοποιημένων ὑπὸ διαφόρων μουσικοδιδασκάλων. Ἀποτελεῖται δ' ἐκ δύο στάσεων, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἄρχεται διὰ τῶν λέξεων Δοῦλοι Κύριοι, ἡ δὲ δευτέρα ὡδε· Ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ. Τούτων πάλιν ἡ μὲν πρώτη ἀνάγεται εἰς ἓνα καὶ μόνον ἦχον, ἡ δὲ δευτέρα εἰς πολλούς. Ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ ἀπαντῶσι τῶν ἐξῆς μελοποιῶν τὰ ὀνόματα· Ἀγαλλιανοῦ, Κουκουζέλου, Κορώνη, Νικηφόρου τοῦ Ἠθικοῦ καὶ Χριστοφόρου Μυστάκωνος. Ἄλλ' ὡσαύτως ἀπαντῶσι ποῦ καὶ ποῦ ἐν τισὶ τῶν στίχων τῆς δευτέρας στάσεως οἱ ὄροι Θεσσαλονικεῖον, Πολίτικον, Λατρινόν. Ἐκ τούτου συμπεραίνεται, ὅτι πρόκειται περὶ εἰδῶν, ἰδιωμάτων μᾶλλον τοῦ μέλους, τοπικῶν, ὡς ἀλλαγῶ Κρητικῶν, Ἱεροσολυμιτικῶν, Παλαινῶν κτλ. Ὁ Λατρινὸς λοιπὸν, ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Λάτρου ψαλλόμενος εἰς τοὺς ὄρθρους τῶν ἀγρυπνιῶν, διεκρίνετο τῶν ἄλλων διὰ τοῦ ἐπιτοπίου ἤθους καὶ ἰδιώματος, χαρακτηριζομένου διὰ τοῦ ὄρου Λατρινόν (μέλος). Ἄν δὲ ποῦ παρενετίθετο ἄλλου ἰδιώματος μέλος εἰς τινὰ τῶν στίχων, εἰς τὸν ἀμέσως ἐπόμενον ἐτίθετο αὐθις ἐπὶ κεφαλῆς μέλος Λατρινόν.

«Καὶ ὁ Κουκουμάς δὲ ὁμοίως εἶνε Πολυέλεος τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ἀποτελούμενος καὶ οὗτος ἐκ δύο στάσεων. Ἐν χειρογράφῳ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, παρ' ἐμοὶ εὑρισκομένη, εὑρηγται ἀμφότεροι οἱ Πολυέλεοι ἐν συνεχείᾳ, προτασσομένου τοῦ Κουκουμά, ἐν κεφαλίδι τοῦ ἐτέρου σημειουμένων τῶνδε· «Ἐτερος πολυέλεος ὀνομαζόμενος Λατρινός, διαφόρων ποιητῶν ».

«Διὰ δὲ τῶν ὄρων τοὺς τετάρτους τέλος ἐννοοῦνται οἱ δύο ἦχοι τέταρτος καὶ πλάγιος τέταρτος, εἴτε καὶ τὰ διάφορα αὐτῶν εἶδη, ἰδίως δὲ τοῦ τετάρτου. Διότι τοὺς ἦχους ἐδιδάσκοντο ἀνὰ δύο, προτασσομένου τοῦ κυρίου καὶ ἐπιτασσομένου τοῦ πλαγίου. Ὡς δ' ἐν τῇ ὑμετέρῃ σημειώματι ἀναφέρεται ὁ ὄρος τοὺς τετάρτους, ἀλλαγῶ εὑρίσκομεν ἀναφερομένους τοὺς πρώτους, τοὺς δευτέρους κτλ., ἦτοι τὸν πρῶτον κύριον καὶ πλάγιον, τὸν δεῦτερον κύριον καὶ πλάγιον.

«Ὅτι δὲ δοκᾶτα ἐπληρόνοντο οἱ διδάσκοντες εἶναι γνωστὸν καὶ ἐκ μικρᾶς νοθεσίας πρὸς τοὺς μαθητάς παρὰ Χρυσάφου τοῦ νέου συντεθείσης, ἦτις ἐν εἴδει προπαιδείας ἐν ταῖς προθεωρίαις πάντων τῶν χειρογράφων ἀπαντῶσα ἔχει ὡδε·

Ὁ θέλων μουσικὴν μάθειν καὶ θέλων ἐπαινεῖσθαι,
 θέλει πολλάς ὑπομονάς, θέλει πολλάς ἡμέρας,
 τιμὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον, δουράτα εἰς τὰς χεῖρας.
 Τότε γὰρ μάθη ὁ μαθητὴς καὶ τέλειος γὰ γίνηται.

Εἰς τὰνωτέρω προσθέτω, ὅτι τὸν Κουκουμᾶν ὡς μελωδὸν γινώσκωμεν, καθ' ὃ ἔρῳως παρατήρησεν ὁ τὸ Ῥικκαρδιανὸν σιμείωμα ἐκδοῦς κ. Vitelli καὶ ἐκ τοῦ φ. 45 τοῦ Κλαρκιανοῦ κώδικος XIII τῆς ἐν Ὁξωνίῳ Βοδλιμανῆς βιβλιοθήκης (Coxe Catalogi codicum manuscriptorum bibliothecae Bodleianae pars prima. Ἐν Ὁξωνίῳ. 1853 σ. 925 ἐν λ. Cucumas). Ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν εἶνε γνωστὸς ὁ Κουκουμᾶς ὡς ὕμνοδός, οἷον ἐκ τοῦ κώδικος 893 τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν (Σακελλίωνος Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος Ἐν Ἀθήναις. 1892 σ. 162), ὅπου τονίζεται Κουκούμας. Ὀνομάζεται δὲ ὁ Κουκουμᾶς Νικόλαος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 μουσικοῦ κώδικος τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, σταλείσης μοι ὑπὸ τοῦ κ. Ψάχου « Ἀρχὴ σὺν θεῷ ἁγίῳ τοῦ Πολυελέου τοῦ μαῖστορος κὺρ Νικολάου τοῦ καλουμένου Κουκουμᾶ με διαφόρων μαθημάτων καὶ κρατημάτων ».

—*Σχόλια μιᾶς ἐνθυμήσεως.* Ὁ καθηγητὴς τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου κ. Σπυρίδων Κ. Σακελλαρόπουλος ἀπέστειλεν ἡμῖν τὰ ἐξῆς

« Λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν διορθώσεων τοῦ μακαρίτου συναδέλφου Σ. Βάση (Ν. Ἑλληνομν. Η', σ. 360-361) τῶν ἀναφερομένων εἰς ἐνθύμησιν δημοσιευθεῖσαν ἐν Ν. Ἑλληνομν. Ζ' σ. 259, παρατηρῶ τὰ ἐξῆς

« Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος στάσις εἶναι στάσις τῶν χωρικῶν τῆς Λευκάδος, οἵτινες κατὰ τὸ ἔτος 1819 ἔλαβον τὰ ὄπλα ἕνεκεν ἐνός ἐγχωρίου φόρου ἐπιβληθέντος ὑπὸ τῆς Γερουσίας τῇ προτάσει τῆς ἐπιχωρίου ἀρχῆς τῆς Λευκάδος, πρὸς τὸν σκολὸν τοῦ γὰ εὐρυνθῆ καὶ διαρρυθμισθῆ ὁ λιμὴν τῆς νήσου. Ἠγανάκτουσιν οἱ Λευκάδιοι χωρικοὶ διὰ τὸν ἐπιβληθέντα φόρον καὶ συγχρόνως διεμαρτύροντο διὰ τοὺς μεγάλους μισθοὺς οὓς οἱ προὔχοντες τῆς πατρίδος τῶν ἐλάμβανον παρὰ τῶν Ἀγγλων. Ὁρθότατα λοιπὸν ὁ μακαρίτης Σ. Βάσης διορθοῖ τὸ

ντάπια εἰς *ντάτσια* (φύρος), αἱ δὲ ἐπακολουθοῦσαι *πάγες* σημαίνου-
 ν τoὺς μισθοὺς, τοὺς μεγάλους μισθοὺς τῶν προῦχόντων. Ὀλιγώ-
 τερον ὀρθῶς ἐρμηνεύει τὸ *σιρ*, λέγων ὅτι οὕτω ἀποσηγορεύοντο ἐν
 Ἑπτανήσῳ οἱ ἀγγλίζοντες τῶν ἀρχόντων. Ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν τι-
 λοφοροῦνται πάντες διὰ τοῦ *σιρ*, ἀλλ' οἱ ἔχοντες ὠρισμένην τάξιν ἐν
 τῇ εἰγενείᾳ ἢ τῇ πολιτικῇ ἱεραρχίᾳ, οὕτω καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ τὸν τίτλον
 τοῦ *σιρ* ἐλάμβανον μόνον οἱ ἔχοντες τὸ παράσημον τῶν Ἁγίων Μι-
 χαὴλ καὶ Γεωργίου ἀνωτέρου βαθμοῦ, αἱ δὲ σύζυγοι αὐτῶν εἶχον τὴν
 τιμητικὴν ἐπωνυμίαν τῆς *Δαίδης*. Εἶναι γνωστοὶ πάντες οἱ διὰ τοῦ
 παρασημοῦ ἐκείνου τιμηθέντες κατὰ τὸ πεντηκονταετὲς περίπου διά-
 στημα τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ Ἀγγλοκρατίας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν δὲν κατα-
 λέγεται ὁ Λευκάδιος ἀρχὼν Σταῦρος, οὗτινος τὰς οἰκίας κατέκαυσαν
 οἱ χωρικοί. Τὸ *σιρ* λοιπὸν ἀναγνωστέον μᾶλλον *σιδρ* (*siot*=*signor*),
 ὅπως ἐν Ἑπτανήσῳ συνήθως ὠνομάζοντο οἱ ἀρχοντες, καὶ οὗτινος
 τὸ θηλυκὸν εἶναι *σιδρα*. Οἱ τύποι οὗτοι, ὡς γνωστὸν, εἶναι βενετι-
 κοί. Ἐν τέλει σημειοῦμεν ὅτι περὶ τῆς στάσεως ταύτης τοῦ 1819 δια-
 λαμβάνει διὰ μακρῶν ὁ Π. Χιώτης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἰο-
 νίου κράτους τμ. Α', σ. 210 ἔξ.».

— Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ἐν Μεθώνῃ. Ὁ
 ἐν Τεργέστη προηγούμενος καὶ ἀρχιμανδρίτης κ. Ἰεζεκιὴλ Βελανι-
 διώτης ἀπέστειλεν ἡμῖν τὰ ἑξῆς, διεξοδικῶς ἀναλύων καὶ σχολιάζων
 τὴν ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Ζ' σ. 156 ὑπ' ἀριθ. 115 ἐκδο-
 θεῖσαν ἐνθύμησιν·

«Δικαίως πάνυ ἀνομολογεῖτε ἐν τῷ ἀξιολόγῳ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι
 (Τόμ. Ζ', σ. 120) τὴν ἱστορικὴν χρησιμότητα ἣν κέκτηνται αἱ ἐνθυ-
 μῆσεις καὶ τὰ σημειώματα ὅσα εἰσὶν ἐγκατεσπαρμένα ἐν παλαιαῖς μο-
 ναστηριακοῖς ἢ ἄλλοις βιβλίοις ὡς καὶ τὰ ἐν ἀρχαίοις μνημείοις ἐπι-
 γραφικὰ χαράγματα. Συντελοῦσι ταῦτα κατὰ πολὺ εἰς σπουδαιοτά-
 την συμπλήρωσιν διαφόρων ἱστορικῶν εἰδήσεων.

«Ἐξ ὅσων ἡ ἐγνωσμένη ὑμῶν φιλοπονία καὶ ὁ ἐνθερμος περὶ τὴν
 πατριὸν ἱστορίαν ζῆλος ἐν ζηλευτῇ τάξει ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ περὶ οὗ
 ὁ λόγος τεύχει τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος προεκάλεσεν ἰδίᾳ τὴν ἐ-
 μὴν προσοχὴν τὸ ὅπερ σημείωμα ἔξ ἀγνώστου χρονικοῦ τοῦ 1ε' αἰῶ-
 νος ἐξέγραψεν ὁ Ν. Καρατζᾶς ἐκ κώδικος ἀποκειμένου παρὰ τῷ ποτὲ
 Ἀλεξάνδρῳ Καραθεοδωρῇ.

«Τὸ σημεῖωμα ταῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸ περιπετειῶδες ἐκεῖνο καὶ ἀτυγές ταξείδιον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ὅστις μετὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου καὶ ἄλλων ἐπιλέκτων ἀρχιερέων καὶ λογάδων τοῦ Γένους ἀπέπλευσε τῇ 24 Νοεμβρίου 1437 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βενετίαν πρὸς ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ διαφεύεται τοῦτο εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν ἐν ἀναφέρεται εἰς τὸν κατάπλουν τῆς αὐτοκρατορικῆς συνοδίας εἰς Μεθώνην καὶ Πύλον κατὰ τὴν μετάβασιν εἰς Βενετίαν, τὸ δὲ ἕτερον μέρος εἰς τὸν κατάπλουν τῆς ἰδίας συνοδίας εἰς Μεθώνην μετὰ διετίας, ὅτε ἐπανέστρεφον εἰς Κωνσταντινούπολιν.

«Δὲν ἔχω πρὸ ἐμοῦ Σιλβέστρου τοῦ Συρολοῦλου τὴν συγγραφὴν τῆν ἀναφερομένην εἰς τὰ τῆς Φλωρεντιακῆς Συνόδου, ἵνα ἐκ τούτων φωτισθῶ τί περὶ ταύτης τῆς προσεγγίσεως ἀναγράφει, ἀλλ' αἱ νεώτεροι πηγαὶ ἢ παραλείπουσι τὸ γεγονός τοῦτο ἢ μόνον ἀπλῶς ἀναγράφουσιν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἔν' ἀποφύγη τὸν περίπλουν τῆς Πελοποννήσου ἀπεβιάσθη εἰς Κεγχρεάς καὶ διελθὼν τὸν χειρόνησον ἔφιππος ἀφίκετο εἰς Πύλον, ὅπου ἐπιβιάσθη πάλιν ἐπὶ τῶν πλοίων αὐτοῦ. Ἠρβλ. **Κωνστ. Παπαρρηγοπούλου** Ἱστορία ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐν Ἀθήναις 1887 Τόμ. Ε' σ. 322. **Σπυρ. Π. Λάμπρου** Ἱστορία Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις, 1908 Τόμ. V' σ. 830. **Α. Διομήδους Κυριακοῦ** Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ἐν Ἀθήναις. 1898 Τόμ. Β' σ. 48. **Στ. Κομητᾶ** Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ἐν Ζακύνθῳ. 1861 σ. 171.

«Ἐκ τούτου ἐπιτραπήτω μοι ἵνα ἀνελύσω τὸ περιεχόμενον τῶν δύο τούτων ἀξισημειώτων ἐνθυμησεων.

«Ἄγνωστος χρονογράφος ἐσημείωσεν εἰς ἄγνωστον χρονικόν, ὅτι ἐκείνην τὴν ἡμέραν 21 Δεκεμβρίου 1437 κατέπλευσαν εἰς Μεθώνην ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωσήφ καὶ 29 μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι μετ' ἄλλων κληρικῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ δεσπότη Δημητρίου, οἵτινες πάντες ἐπέβαινον εἰς κάτεργα τοῦ Πάπτα, κα ἔμειναν ἐκεῖ δεκατέσσαρας ἡμέρας. Ταυτοχρόνως σχεδὸν ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του τῇ 28 ἰδίου μηνὸς ἔφθασεν εἰς Πύλον, ὡς ὀνομάζει τὸ Χρονικὸν σημεῖωμα τὴν Πύλον. Κατὰ δὲ τὴν 3 Ἰανουαρίου ὁ Πατριάρχης μετὰ τῶν λοιπῶν μετέβη εἰς Πύλον πρὸς συνάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐκεῖθεν δὲ φαίνεται ὅτι ἀπέπλευσαν διὰ Βενετίαν.

«Ὁ ἀναφερόμενος δεσπότης Δημήτριος εἶναι βεβίαιως ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφός.

«Ἡ ἐνθύμησις, ἀναγράφουσα ὅτι τῶν Πατριάρχων ἠκολούθουν εἰκοσιεννέα ἀρχιερεῖς, διαφωνεῖ μὲ τούτους νεωτέρους συγγραφεῖς, οἵτινες ἀναφέρουσι τούτους εἰς εἴκοσι ἕνα (Περὶ **Δάμπρου** ἐνθ' ἀν. σ. 849), καὶ συμφωνεῖ ὡς πρὸς τὴν διὰ ξηρᾶς τοῦ αὐτοκράτορος μετάβασιν εἰς Πύλον (Περὶ **Παπαρηγόπουλον** ἐνθ' ἀν. σ. 322).

«Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ σημειώματος εἶναι καὶ τὸ πλέον ἀξιοσημείωτον.

«Ἀναφέρει ὅτι μετὰ δύο σχεδὸν ἔτη, ἤτοι τῇ 16 Νοεμβρίου 1439, ἐπαναστρέφουσα ἡ ἐπίσημος αὐτῆ συνοδία μετὰ μακρὰν ταλαιπωρίαν ἐκ Φλωρεντίας εἰς Κωνσταντινούπολιν κατέπλευσε πάλιν εἰς Μεθώνην, κομίζουσα μὲν τὸν Τόμον τῆς ψευδενώσεως, ἀλλ' ἄνευ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ καὶ τοῦ Σάρδεων Διονυσίου, περὶ ὧν ὁ χρονογράφος σημειοῖ ἀπλῶς, ὅτι οὗτοι ἐκοιμήθησαν ἐν Φλωρεντίᾳ τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου, σιωθεροὶ ἄρα ἐμμένοντες εἰς τὰ πάτρια. Πρὸς τιμὴν φαίνεται τῆς αὐτοκρατορικῆς συνοδίας ὁ Φράγκος ἐπίσκοπος Μεθώνης ἐλειτούργησε τῇ 23 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μετὰ τῶν ἱερέων του, ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος ἐπίσκοπος Ἰωσήφ ὁ κατὰ κόσμον Κονταράτος δὲν ἐλειτούργησε μετὰ τῶν Φράγκων τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ἀλλὰ μόνον, λέγει, ἀσπασμὸν ἐν τῇ Φραγκικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐποίησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Φράγκοι. Κατὰ δὲ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, 24 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἐλειτούργησεν ὁ Ῥωμαῖος ἐπίσκοπος κῦρ Ἰωσήφ καὶ ὁ κληρὸς αὐτοῦ εἰς τὸν **Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον** ὅπου ὅλη ἡ χώρα μετέβη **ἀπ' ἔσω καὶ ἔξω**.

«Ἀναμφιβόλως ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῇ **ἐνθύμησει** Ῥωμαῖος ἐπίσκοπος κῦρ Ἰωσήφ, οὗ προστίθεται τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα Κονταράτος, ὅστις ἐνώπιον τοσοῦτον λαμπρᾶς καὶ περιδόξου ὁμηγύρεως ἐτέλεσε τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Θεολόγου, ἦτο ὁ κανονικὸς ἐπίσκοπος Μεθώνης, ὅστις ὑπὸ τοῦ ἀγνώστου χρονογράφου προσεπικαλεῖται **Ῥωμαῖος ἐπίσκοπος** πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τοῦ Φράγκου ἐπισκόπου.

«Ἀλλὰ τὸ σημείωμα τοῦτο μᾶς δίδει καὶ τὴν σπουδαίαν πληροφορίαν, ὅτι μολονότι τόσοσιν ἦτο πρόσφατος ἡ κηρυχθεῖσα ἔνωσις τῶν ἐκκλησιῶν, δὲν ἐδέχθησαν οἱ ἡμέτεροι νὰ συλλειτουργήσωσι μετὰ τῶν παπιστῶν, ἀλλ' ἐλειτούργησαν ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ. Καταδηλοῖ τοῦτο ὅτι μὲ ὅλην τὴν ὑπογραφὴν ἐν Φλωρεντίᾳ τοῦ Ὄρου τῆς ἐνώσεως, ὧν καὶ ἐκόμιζον μεθ' ἑαυτῶν ὅ τε αὐτοκράτωρ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, ἐν συνειδήσει ἐθεώρουν ὡς ἄνομα καὶ ἀνίερα τὰ τελεσθέντα. Ὡστε οὐχί

ὁ λαὸς τῆς Πόλεως μόνον ἠνάγκασε τοὺς ἀφιχθέντας ἀρχιερεῖς μετὰ ταῦτα νὰ στιγματίσωσι τὴν Σύνοδον τῆς Φλωρεντίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ συμμετασχόντες ἀρχιερεῖς ἐθεώρουν ἴσως κατὰ τὸ πλεῖστον ὁμοίως ταύτην.

« Ἀλλὰ καὶ ἑτέρου ζητήματος προκαλεῖ τὴν προσοχὴν ἡ ἐνθούμησις αὐτῆ. Εἶναι τοῦτο ὁ ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν ᾧ ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ἐπισκόπου Ἰωσήφ ἡ θεία λειτουργία ἐνώπιον τοιαύτης ἐκλεκτῆς τοῦ ὅλου Γένους ὁμηγύρευος.

Χρήσιμος θὰ ἦτο εἶδησις ἐκ Μεθώνης ἂν καὶ ποῦ σώζονται ἔρειπια τοιοῦτου ναοῦ, ἢ ἂν ἡ αἰωνόβιος παράδοσις διετήρησεν ἔστω καὶ ἀπλῶς τὴν ὀνομασίαν τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

« Ἡ Μεθώνη ἔχει τὴν τιμὴν ὅτι εἶχεν ἐπίσκοπον κατὰ τὸν 13^{ον} αἰῶνα Νικόλαον τὸν περίφημον ἀντιρρητικὸν θεολόγον, τὸν Ἰωσήφ Πλουσιαδηνὸν κατὰ τὸν 14^{ον} αἰῶνα καὶ τῷ 1821 Γρηγόριον τὸν διάσημον ἐν τῇ ἀμύνῃ ἀπὸ τοῦ Ἰμβραήμ, ὑπὲρ τῆς πατρίδος τελειωθέντα. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐνθουμήσεως ταύτης μανθάνομεν ὅτι ἔσχε τὴν ὑπερτάτην τιμὴν νὰ φιλοξενήσῃ τὴν αὐτοκρατορικὴν συνοδίαν, ἣτις ὑπὸ τοὺς ταπεινοὺς θάλους τοῦ ναοῦ τῆς, χοροστατοῦντος Ἰωσήφ τοῦ Κονταράτου, ἐδοξολόγησε κατὰ τὰ πάτρια τὸν θεὸν, διαψεύδουσα οὕτω τὴν εἰς τὸν πάπαν ὑποδοῦλωσιν τῆς Ἀνατολῆς ».

— Ὁ κώδιξ *Historicus graecus 129 τῆς ἐν Βιέννῃ Αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης* λέγεται ὑπὸ τοῦ Nessel ἐν τῷ οἰκείῳ καταλόγῳ περιέχων *incerti fragmenta ad historiam Constantino-
poleos pertinentia*. Ἀλλ' ἡ σύντομος περιγραφή αὐτῆ οὔτε ὀρθῆ τυγχάνει οὔτε τελεία εἶνε. Καὶ περιέγραψε μὲν αὐτὸν ἀκριβέστερον ὁ Kollar (*Suppl. Cod. CXXX σ. 756 κ. ἐ.*), ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτου ἡ περιγραφή εἶνε βραχεῖα, δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ ἐκθέσω τὰ περὶ αὐτοῦ λεπτομερέστερον.

Ὁ κώδιξ εἶνε χαρτῶς, ἐγγράφη τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα καὶ σύγκειται ἐκ φύλλων δώδεκα ἐν ὄλῳ, ὧν κολοβός. Περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ τρία τινά. Καὶ δὴ

1 (φ. 1^α) Σελινοδρόμιον. § Ἀρχ. (ἀκέφαλον).... σελήνης ὅπερ ἐανίδης γενήσεται· πλὴν τῆς καρδία σου τὸ ἐνύπνιον, μὴ ἐξήτης τινά ἕως νὰ ἀνατίλῃ ὁ ἥλιος εἰς τὸ ἄστρον· εἰς τὴν εὐδόμην ἐσπέραν τῆς σελήνης ὅπερ ἐὰν ἴδης ἀποβήσεται. Τέλ. εἰς ΚΘ καὶ τὴν τριάκοστήν ἕως ἡμερῶν τριῶν γενήσεται τὸ ἐνύπνιον σου.

2 (φ. 1^β). « Περὶ τῆς εἰκοδομῆς τῆς ἁγίας Σοφίας ». Ἀρχ. Τὴν

άγιαν Σοφίαν πρότον ἔκτισεν ὁ μέγας Κωνσταντῆρος δογμακὴν ὥσπερ τὴν Βλαχέρναν τῶν νῶν καὶ εἴσιατο χρόνους ὀδ. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου εἰς τὴν δευτέραν σύνοδον ἐστασίασαν οἱ Ἄρειανοί.

Τέλ. ἐγείμισαν τὴν ἐκκλησίαν νερὸν μέχρως ὕψους ἧ καὶ ἐροῖσταν τὰ ξύλα καὶ ἀπεθύμεναν εἰς τὸ νερὸν καὶ οὐδὲν ἐσπάραττον τὰ θεμέλια καὶ οὕτως ἐτελείωσεν αὐτόν· οἱ δὲ λέγοντες, ὅτι ἀτελίωτον ἀφῆκ τῶν νῶν Ἰουστινιανός, ἐτελείωσε δὲ Ἰουστῖνος, ψεύδονται.

β (ψ. 12κ). «Ψαλμοὶ ὀφέλιμοι εἰς πᾶν πρᾶγμα». Ἄρχ. Ὁ ζ' ψαλμὸς ὀφέλιμος εἰς ἄνθρωπον δεμένον καὶ οὐδὲν ἠμπορεῖ νῆ

ποιῆ τίποτε μετὴν γυναῖκα τῆ. Τέλ. (κολοβόν). Ὁ κς' ψαλμὸς γύρωσσε ὅτι ἐτούτος ὁ ψαλμὸς ἐστὶν πάνυ ὀφέλιμος ὅταν μέλειν ἀπάγειν πόλεμον ἢ ἡσφουσατον πολεμικόν· γράψε τὸ εἰς τὸ χαρτὶ μετὰ ζαφαράδος καὶ ροδοστάματος καὶ κρέμασέ τον εἰς τὴν δεξιάν σου χεῖρα καὶ κἀπνησον αὐτόν μετὰ σάτηρ καὶ πεονίας καὶ χάρασέ τον καὶ εἰς τοσπαιὴν τον· ἀκόμη ἔχει καὶ ἄλη διαφοράν ἐὰν ἔχεις ἐχθρὸν εἰς τὴν πόρταν σου καὶ ἔ